

Anketa

Draš Katalenić zastane na sredini kuhinje.
— Kak ste rekli, kaj bi to bilo?

— Anketa — odgovori Jura Jantol, službenik Skupštine općine Srednjaki i sjedne za stol.

— Našu komisiju zanimaju neki podaci...

— Hm... tak? — promrmlja Drašek i sumnjičavo se zagleda u Jantolovu žutu tašku. — A s porezom to nema nikaj?

— Pa rekao sam vam, snimamo situaciju vašeg sela. Zbog Zelenog plana i tih stvari...

— Poštujem, drug, verujem vam, no smeti pitati, ne? — Drašek se lagano spusti na klupu nasuprot Juri Jantolu. — No, će tak mora biti, onda...

— Da počnemo! — reče Jantol i rasprostre po stolu poveći papir. — Prezime, ime oca, ime?

(Ivan Večenaj)

I. Večenaj - 77

— Draš Katalenič se zovem, Andrija me pišeju, a japa mi je bil Alojz. Zdavnja je čovek hmrl, tam predi petnajst let, pak i više.

Jantol upiše podatke u anketni list. — Mjesto, ulica, broj? — pročita jednoličnim glasom.

— Gruntovec... a kaj se broja tiče, Kataleniči su od starine na 105. Po vulicaj još za ve nismo pošlhtani...

— Koliko hektara obradive zemlje posjedujete?

Hm... kuliko? Lefko je pitati, al kaj nek čovek pove?... Jena je ral vu Štuku... mi, znate, na rali računamo... a tuliko bi se našlo i na Lagviču. Zapraf, to je više kakti Regičin osebunjek, pak ne znam...

— Znači, dvije rali?

— V redu, pamtimo za ve dve rali... Onda, gori na Kljukačevom obdelavam pecto fati gorice, samo, drug, one se vu gruntovnici još naveke na babicu Helapovu pišeju, to ja nikak ne smem pod svoje računati... Jemput, gda babice ne bu, morti, al ve...

— I to bi bilo sve?

— Imam još i šest rali vu Dravski meki, no nisem siguran je li bi to pisali.

— Ako tu zemlju, kao što kažete, stvarno imate...

— Glečte, drug, moram reči da ju imam, kajti na mene glasi, nečem lagati, a kak nek rečem da ju imam, gda ju fakat nemam? Pozeza na nju plačam, znači ju imam, obdelavati ju nemrem, znači ju nemam. I kaj nek vam ve povem?

— Ništa vas ne razumijem — reče Jantol nestrpljivo. — Imate li tih šest jutara ili nemate?

— Je, to duga pripovest, drug — reče Drašek mirno. — Vište, japa je hmrl vu proleče šezdesete, baš smo kuruzu sejali, a leto dan potli tega sem se oženil z Regicom. Po japi sem erbal šest rali rečene zemle vu Dravski meki, a dve rali je Regica donesla kakti vu miraz. To bi bil taj njezin osebunjek vu Štuku i na Lagviču. Me razmete, drug?

— Razumijem, razumijem, no...

— Kak sem rekel, imeli smo se skup osem rali, pak bi Regica i ja fakat čistam lepo živeli, da se ni devetnajstega ožujka, na samo Jožefovo, Drava najemput zasuknula i zmašila teči direkt prek naše zemlje. Tri firtale grunta nam je vu jenu noć v nikaj odišlo! I ve rečite, drug, kuliko se čoveku napre smeti zanašati v misli? Dojde voda, i vu času si sirotinja.

— Znači, vi tih šest jutara zemlje u Dravskoj meki de facto ne posedujete — reče Jantol odlučno, u želji da prekine Kataleničevu priču. — Ako sam dobro razumio, preko vaše očevine sada teče Drava.

Drašek pripali cigaretu i otpuhne dim preko ramena.

— I jeste vu pravu, drug, i niste. Vu početku je fakat bilo baš tak ka ste imeli za razmeti, no potli... »Isusek, Isusek«, sem zajafkal, stoječ nad kalnom rekam Dravom. »Kak se to baš nama trefilo, Regica?! Baš nam! To nemre biti istina, to mi samo senjamo. Otparli

bumo oči i zemla se bu pak pokazala pred nama.« »Zakaj me, Draš, vu plač tiraš, em ne vidiš da sem i onak prekiprevec žalosna«, je rekla Regica. »Odi rajši na opčinu, če ljudima po duši poveš na kaj smo zišli, zasigurno buju nekaj za nas napravili.«

Jantol duboko uzdahne i stane nestrpljivo udarati kemijskom olovkom po stolu.

— Vas te stvari, drug, vidim ne zanimaju. Razmem ja to, em nikoga nevolja drugoga čoveka prevec ne zanima — reče Drašek. — Tak ni opčinari nisu šteli z menom čudaj posla imeti. Sem bludil od vrati do vrati i sima jeno te isto govoril: »Meni je Drava zemlu prevzela, bi prosil da nekaj poduzmete«. »To na nas ne spada«, su se branili činovnici i pošilali me dale. Ne znam kak bi se dugo po kancelariji vlekli, da me ni gruntovečki kurir Miška Vađunec pravniku vu sobu otpelal. »Je, Drava je hirovita reka, svake si godine drugo korito nađe«, mi je rekel drug pravnik. »Trebalo bi bolje nasipe podignuti. Koliko sam informeran, na temu se upravo radi.« »Priznam, drug pravnik«, sem rekel, »no, če smem pitati, kaj sem ve ja čineči?« »U pitanju je elementarna nepogoda, a opčina nema u budžetu predviđena srectva za takve slučaje. Da se radi o poplavi većih razmjera, angažirala bi se šira društvena zajednica, no ovak...« je rekel pravnik i otpravil me vun s kancelarije.

— Vi ste, Katalenič...

— Znam, drug, kaj kanite povedati, sem se na krivoga čoveka namerili, moral sem pravu peršonu najti...

— Ne, nisam to mislio reči, već...

— Morti i niste, no Regica je baš tak mislila. »A kaj si se išel repu moliti!?« mi je povedala. »Ti je bilo treba najvekšega poiskati. Glavu! Odi zutra nazaj i ravno precdniku!« Poslušal sem Regicu i odišel mam drugi den na opčinu na znate kaj mi se predi tega trefilo? Gda sem se našel naspram Srednjaki, me najemput počel nekakov grdi strah grabati — znoj me oblejal, telo mi je prijela drftavica, a zraka je se menje i menje bilo vu meni. Kaje to ve, sem pital sam sebe, da ni morebit smrt po me došla? Nemrem se pofaliti da se vu velke junake računam, odnaveke sem bil pomalo splašeni, al tak pak strahu nigdar nisem bil. Da me ni bilo sram, verujete drug, bi s punega glasa kričal i vu pomoć zval.

Drašek ispusti čik na zemljani pod, zgazi ga petom, pa nastavi:

— Pokojni Helapa je bil mišljenja da strah i komanda z iste kopanje jeju. Bez zamere, drug, kak sem imel za čuti, tak i velim. A fakat bu nekaj istine vu temu. »Straha vu nas natačeju od prvega daha«, je znal reči. »Si poprek — japa, mama, starejši brat, pak škola, cerkva, vlast... ga zato i ni moči od šale z čoveka scediti. Čudaj se tega treba spremeniti, predi nek bu ljuctvo bez straha na svetu živelo.«

Jantol ustane od stola, priđe prozoru i zagleda se na ulicu.

(Dragan Gaži)

— No je, vi ste, drug, vu poslu, a ja vas tu mudim z otimi bedastočami — reče Drašek. — Če vam se morebit kam drugam jako sili, vi samo povečte! Znam ja, opčinari su naveke vu strki, a čim vekše stvari obavljaju, menje časa imaju. Precednik opčine, bum o rekli, ne bi nikak mogel ovak z menom vreme tratiti, kajti njega furt nešče z bogradi nečega naganja. Imel sem ja to prilike za videti. Čim sam došel vu njegovu blizinjavu, mam me jena drugarica haltovala: »Drug precednik je baš vu velkom poslu«, je rekla, »bi mortu mogla ja vašu stvar rešiti?« »To nikak!« sem otpovedal. »Vu pitanju je važna i prevažna problematika.« Drugarica je meknula lasi z oka, zahitila ih na rame, gledala me malo, pak onda zginula za jenim vratima. Gda se vrnula, je rekla: »Pričekajte vuni, drug precednik ima međugracku. Sem čekal, kaj drugo!? Tak, vuru... vuru i nekaj. Gda me je precednik komajnegda prijel, mam je znal o komu se dela. »Ti si Gruntovčan«, je rekel, »vama se to sima po nosu vidi«. Šalil se čovek, kajpak. Ja sem se malo nasmejal, sel se na frtal stolca i počel o svoji nevolji. Kak se Drava zasukala, i tak... Onda je zazvonel telefon. Precednik se dugo z nekakovim drugom spominal, a gda je zbavil razgovora, je pak zazvonel telefon. I mam potli još jemput. »Me zoveju na hitni zestanek, moram fletno iti«, je rekel precednik i nahital vu tašku za dobru kilu spisi. »Brige, brige, moj Gruntovčan! Samo furt bežiš, a nikam ne dopješ. Se slažeš?« Ja sem skimal z glavom, a precednik otprl vrata i nekaj rekel sekretarici i vu isti čas mene pital: »A kaj si ti ono zapraf štel?« »Aa, nikaj!« sem otpovedal. »Sem bil vu Srednjakima, pak malo navrnul.« Povečte, drug, po duši, sem mogel kaj drugo reči?

— To je vaša stvar... i ja neću uzlaziti...

— Poštujem, drug! Vi ste tam službenik, ne, pak... V redu! Zasiurno si mislite kak ja precedniku nekaj zamerjam. Bok opčuvaj! Em ja čoveka razmem, makar Regica veli da gdo sakoga razme, nemre dalko dotirati. Ona veruje da se, na priliku, Francu Cinoberu takova nesreča trefila, on bi ž nje zasiurno kapitula zvekkel. Priznam, tetec bi sprešal z opčine i zadnju paru, on, vište, spada vu ljude koji se moreju. A meni, kak vidim, med takovi fahmani nema mesta. Kuliko sem moguči, tuliko se borim, no to zgledi ni dosti za pravi život.

— Slušajte, Kateleniču, mene još danas čeka veliki posao...

— Znam, drug, znam, ve bum ja gotov, još samo ovo... Vište, gda nam je ono Drava zemlu prevzela, se Regica hapila obdelavati ficlek grunta kaje ostal, a ja sem bogatunima na nadnice hodil, i tak se dale nekak živelo. Vreme rane celi, pak bi se, računam, i naša nekak zalizala, da ju nisu još istega leta financijaši z opčine znovič otprli. »Gleč na!« je zakričala Regica, gda su nam čeka za porez donesli. »Em je tu prihod zaračunati na sih osem rali! Kam ti ljudi misliju, su čistam znoreli!? Namesto da nam pomoreju, oni nas kaniju do kraja zatrti.« Sem hitil oko na čeka pak rekel: »Zasiurno se

o kakovoj zabuni dela. Mam zutra skočim na opčinu i... »Nikam ti neš skakal«, se raskričala Regica. »Tu stvar bum sama vredila. Pokazala bum ja tintarima kaj ih ide!« I fakat je odišla na opčinu! Ne bi vam, drug, mogel zasiurno povedati kaje ona rekla opčinarima, a kaj pak oni njoj, no dimu se ženska vrnula jako pofurena. »Je bila greška, kane?« sem pital spod glasa. »Figu, a ne greška!« je otpovedala Regica. »Po njihovimi knjigami na naši zemli još naveke pšenica i kuruza rasteju. Smo trebali, veliju, komisiju pozvati i novo stanje dati vu kataster upisati.« Nisem se mogel z otim nikak složiti, no gda su došli po kravicu, sem patil i poreza i troške ober.

— Drugovi iz financijskog su samo vršili svoju dužnost. Ne može općina voditi brigu o svakoj promjeni...

— V redu, priznam! Sakomu se o svojem brigati. No itak bi se meni, a i drugima, znam, lepo vidlo gda bi milicajci, il pak lugari, sejeno, pisali vu svoje noteze i stvari koje narodu vu dobro ideju. Če več hodiju okoli i glediju gdo ribe lovi, zajce strela, drevo ruši, bi mogli z istim troškom zapisati i komu je, na priliku, Drava kvara napravila.

— Nisu oni kompetentni da rješavaju te stvari.

— Mi je to poznato, drug. Oni su za čistam druge posle plaćeni. No čoveku, bez zamere, sikkakove bedastoče dojdeju v glavu. Misliš, vu pravu si, kad tam... Tak sem vam ja z reke Drave šudera vadil i okoli ga lifral. Če sem na nju poreza platil, velim, onda morem ž nje i korist vleči. No nisem se dugo zotim bavil. Došli su milicajci, napravili zapisnik i dali me sucu za prekršaje. Odišel sem kuražno vu Srednjake, kajti sam veroval da je pravica na moji strani. Fulal sem, kajpak! »Po slovu zakona sve su vode državne ili, ako baš očete, narodne«, je rekel sudec gda sem pred njega stal. »Kak bi to zgledalo da jena reka kak Drava na Andriju Kataleniča glasi!? Em temu bi se celi svet smejal!« »Razmem ja vas, drug sudec«, sem rekel, »al vu gruntovnici se ona još naveke na mene piše. Ja na nju poreza plaćam.« »Zemlja kojom Drava teče je vaša, Katalenič, tu ste vu pravu, al zakon veli da voda i sve ono kaj voda donese pripada državi«, me podučil sudec. »A šljunak je voda donesla, pak zato vi vu njega niste smeli pehati.« Dobil sem globu, a rešta su mi, kakti za prvi put, šenkali.

Jantol ponovo sjedne za stol i privuče anketni list. — Da se mi vratimo našem poslu, Katalenič! Imate li vi tih šest jutara ili ne?

— To bi i ja štel znati! Gda je treba poreza platiti, je kakti moja, a gda kanim koji dinar ž nje zvekkel, ste imeli za čuti kak zidem.

— U redu, nećemo je pisati. Zemlja je pod Dravom i...

— Ni tak, drug! Šezdesetšeste se reka Drava nekaj premislila, ostavila našu podravsku stran, i po Međimorju se hapila teči.

— Tko čeka — dočeka!

— Pak ste fulali, drug! Drava se zaistinu povlekla, al je na naši zemli ostavila velki i

(Nikola Večenaj)

gliboki berek. Vu početku sem mislil: ne voda zanaveke vu njem, predi il potli bu sikkak odišla, a onda bum pak svoje zemlice užival. Al kaj!? Šest meseci je prešlo, a berek je bil pun puncati kak i prvega dana. To se, zgledi, zvirek javil, il pak žila, a tega vruga mi moči zatrti.

— Ostavimo zemlju, Kataleniču, i pređimo na slijedeće pitanje — reče nestrpljivo Jantol. — Da li ste voljni, u kooperaciji s Kombinatom, hraniti teliče?

— Hm.. teliče bi bilo vredno hraniti, nikaj ne velim, samo treba imeti kapitala i pravu štalu. Franc Ožbolt, moj tetec, ne, je pun penes, a ima i lepo zdanje, njemu se ne bi bilo teško z vami skoperirati, al meni... Znam, današnji drugovi ne gledaju na bogatune baš lepim okom, no banka im sejeno davle kredite, a sirotinji... Fakat, zočim nek ja banki kredita garanteram? Z dve-tri stare čučice!? Tetec Ci-

nobor čudaj put zna reči: moji penezi, a vaša radna snaga, Kataleniči, pak idemo vu pose! To je lepo povedano, samo, vište, njegov kapital bi z letima bil sve vekši, a naša snaga pak sve menjša.

— A vinogradarstvo i vočarstvo? — upita Jantol. — Biste li se na tom sektoru mogli angažirati?

— Pak ve... nisem siguren kak bi prešli vu tem poslu. Če sve skup zračunate, vas vino z vlastitih goric skupleše dojde nek v birtiji. Trsje čovek dela tak.. zabave radi. Pak i vočke takaj. Zemite samo jabuke. Tri dane ih berem, četrti vozim vu Srednjake Kombinat, čekam vure i vure na suncu il kiši skladištara, pak gda se na kraju, z velike milosti, pusti videti, mi prevzeme jabuke pod industrijsku robu. Vi ste, vidim, školovani čovek, pak zračunajte sami kuliko iznaša moja nadnica! Če zvlečem pet starih je-

zerač, morem srečen biti, a to ni dosti niti za aldomaša platiti. Da se narod po računici ravna, ne bi vi na bregima vidli ni dreva ni trsa. Praznu bi zemlju gledeli. To malo se još samo na naši ljubavi drži, drug.

— Nemojte tako, Katalenić! Nije baš sve crno na našem selu — reče Jantol povisiši glas. — Vi stvari ili ne vidite u pravome svjetlu, ili ih nećete vidjeti.

— Po vašem sem ja sleparoš, a to si, bez zamere, ne dam reči — odgovori Drašek. — Istina je da denes vu seli ima i mehanizacije i katnici, al je takaj istina da ja, ak bi na kup del celu svoju zaradu čez leto dan, ne bi dosegel niti do jenega traktorskega kotača. A ne landram po birtijaj, nek delam, verujte, od mraka do mraka.

— Na dva jutra se ne može dobro živjeti — reče Jantol pomirljivo. — Danas se u selu mogu održati samo najbolji gospodari.

— Istinu ste rekli, no, vište, još naveke pamtim kak je predi hajt let z grada došel jeden poznati drug i v govoru rekel da bu Gruntovec, još za našega života, čudaj i čudaj lepše zgledele. Bogatuni, Imbra Presvetli, Bahati, Ožbolti i takovi su se temu smejali, oni vam se naveke semu norčiju, makar, im, znam, ni bilo sejeno gda je taj isti drug otprto rekel da je kulakima došel kraj i da bu od ve samo sirotinja napre išla. Potli govora se stal Štef Kovaček i drugu z grada ovak rekel: »Morti bu fakat zišlo na vaše, no gdo meni garantera da bum ja vu timi časi došel na svoje?« I, vište, ve se vu naši seli nove hiže zdižeju, traktorov jega kaj drača, a na polima triput više raste nek predi. Onak je, znači, kak je onaj drug z grada negda rekel... no Štefa Kovačeka zdavja nega vu Gruntovcu. Dela negdi na strani, ne bi znal reči gdi...

— Kada vas čovjek sluša... Ipak, takova razmišljanja nikuda ne vode.

Drašek pripali cigaretu, povuče duboko dim, pa nakon kraće stanke reče:

— Bez zamere, drug, al ja vas nekak ne poznam. Ste vi, zasigurno, novi na općini... Stare znam dobro, sem ž njimi čudaj posla imel, a i v lovu smo tu i tam bili skup... Su tak šezdesetsedme drugovi došli pod jesen vu Dravsku meku fazane strelati. I ja sem bil polek, kakti gonič, se razme. Zmislim se, gda smo došli do mojega bereka, je lovovoditelj počinka odredil. Mam smo suhalje skutili, ogenj vužgali, seli su okoli njega, pak vudrili jesti i piti. Mene je pijača malo kaktij pod sebe zela, pak sem kuražen postal i pital precdnika općine: »Rečite, drug precdnik, al po istini, čija je ve ovaj berek?« »Tvoj, Katalenić, se razme!« je otpovedal drug precdnik. »A voda? Čija je voda?« »I voda je tvoja. Sve je tvoje kaj vidiš«, je rekel precdnik. »Aa, ne! Ja sem imel za čuti kak voda spada državi«, sem otpovedal. »Če je tak, a tak vu zakonu piše, onda si nek država vodu čim predi zeme. Ja tuđe nečem!« Drugovi su se temu smejali, kajpak. Su im moje reči šalne zgledele. »Jeste vi, Gruntovčani, je fiškaluši!« je rekel čez smeh precdnik općine. »Da i očete, nemrete prepasti.«

— Dobro vas je predsjednik ocijenio — reče Jantol. — I meni se čini da se svi vi pravite naivniji nego što stvarno jeste.

— Znate vi, drug, gda dojde Valentinovo? — upita Drašek prešavši preko Jantolovih riječi. — Na četrnajstog veljače. No, na samo Valentinovo sedamdesete sem prijel vu mojem bereku ščuku velku kak ruka. Nešče me je videl, prijavil, i pak sem se našel pri sucu za prekršaje. Nisem baš fal prešel, nemrem se pofaliti, no živ sem zato ostal.

Drašek ustane od stola, uzme s police pletenku, strese je, zatim okrene, pa stavi na staro mjesto.

— Vište, drug, spametnom je čoveku treba na vreme videti gdi bota vudira, pak fletno repa fkraj zmeknuti. Trdoglavec si je sam kriv če ima pisanoga hrpta — reče Drašek vrativši se stolu. — Cemu je meni bilo sila, povečte, tullike nevole podnašati? Sem mogel ono malo grunta prodati, starega života sprekriziti, pak z Gruntovca zanaveke oditi. I Regica je bila tega mišljenja. »Odi, Draš, idemo, čim predi i čim dale!« je rekla. »Em i sam vidiš da tu za nas života nega. Negdi na strani bi se mogel za traktoristu zvučiti, il pak šofera, i gospon čovek postati.« Trebal sem žensku poslušati, se razme, al ja sem odnaveke malo meglene glave bil. »Nemam se ja komu vugibati!« sem rekel. »Vu Gruntovcu su Katalenići od negda živeli i patili, i ve nek ja sve skup pustim i odidem vu svet kak vandravec! Če su mi japa, i japin japa, i japinog jape japa zdržali, bum bormeš i ja!«

— Lijepo rečeno, ali...

— Znam ja dobro, drug, za vas su to samo reči, no zamislite se malo i odgrnite ih, pak bute i vi čez njih čudaj tega vidli... Puneki listje kuriju, Vađoni voziju z Lajdibera drevo, Štefanekova deca kričiju vu vočnjaku, a pri starom Sošovom melinu Žiga Jež loví krape na žgance. I ve vište, gda čovek fest vdehne, sve to nekak zide vu njega, i čez telo mu prede i... i to je onda on. Ne znam kak mi more nešče reči: odi, sreća ti je negdi drugdi, tu nemaš kaj za iskati... A kaj bum tam našel, tam negdi?! Kakovu sreću?! Par kil lakeranog pleha i dve tri najlon robače! Pitam vas, je za istinu vu tom moja sreća? Dom, drug, su ni samo zidi. Vi tu, znam, vidite starog stola, stolce, klupu... i tak... a ja, ja... I vi negdi imate doma, drug.

— Jednog ćete dana ipak morati otići, Katalenić.

— V redu, verujem vam! Kak računica kaže, fletno bu došlo do tega, no če bi mene nešče pital... Aa, kaj se vredi o tomu spominati! Mi vi, če bi baš i šteli, nemrete vu toj stvari na pomoč biti.

Jantol ustane, stavi anketni list u tašku, pa krene prema vratima. — Idem ja... Zbogom, Katalenić!

— Ste samo vreme z menom potratili, drug — reče Drašek za njim. — Baš bedasto kaj nemam pri hiži pijače, bi si bar kupicu vina skup spilili...